

Resultaten van het nestkaartproject 1994-96

In 1998 loopt het nestkaartproject vijf jaar. Werden in het proefjaar 1994 nog maar zo'n 1800 nestkaarten ingevuld en opgestuurd, in 1997 waren dat er al ruim 10.000! De 16.500 nestkaarten uit 1994-96 zijn inmiddels vertoetst door het CBS. Dit bestand hebben wij in het kader van een afstudeerproject voor de MBCS te Velp ongeveer twee maanden lang bekeken. Het eerste doel van deze afstudeeropdracht was inzicht te krijgen in de bruikbaarheid van de database. Momenteel wordt in samenwerking met de Britten hard gewerkt aan het schrijven van programmatuur om de analyses van nestkaarten te automatiseren. Speciaal voor deze klus is Pim de Nobel de afdeling Onderzoek komen versterken. Om, vooruitlopend op de implementatie van dit alles, nu al resultaten te kunnen presenteren hebben wij van enkele soorten het nestsucces berekend. Dit was het tweede doel van onze afstudeeropdracht.

Nestsucces

De bedoeling van het nestkaartenproject is informatie te verkrijgen over het reproductiesucces van vogels. Dit is een belangrijke factor die, naast sterfte en migratie, veranderingen in de vogelstand bepaalt. Het helpt ons de aantalsontwikkelingen, zoals die uit de monitoringprojecten naar voren komen, te verklaren. In Nederland bestond tot 1994 geen gestandaardiseerd systeem om broedbiologische gegevens te verzamelen.

Hoewel de nestkaart ook geschikt is om parameters als legselgrootte en legbegin te beschrijven, hebben wij ons beperkt tot berekeningen aan het nestsucces. Dit wordt berekend over alle nesten die tenminste tweemaal zijn bezocht.

De Merel als voorbeeld

In tabel 1 hebben we de nestkaartgegevens van de Merel op een rijtje gezet. Wanneer men het aantal uitgekomen en mislukte nesten optelt, blijkt er een verschil te zijn met het totale aantal nestkaarten. Dit wordt verklaard doordat een aantal nestkaarten niet bruikbaar waren, omdat er bijvoorbeeld maar één bezoek heeft plaatsgevonden of omdat het uiteindelijke succes niet duidelijk was.

Voor de Merel zijn uit alle drie de jaren voldoende gegevens voorhan-

den om het nestsucces te kunnen berekenen. Het nestsucces in de jaren 1994-96 schommelde rond 30%. Kleine jaarlijkse verschillen zijn statistisch niet significant. Significante jaarlijkse verschillen in nestsucces zijn wel opgetreden bij enkele andere soorten die we hebben doorgerekend, bijv. Bonte Vliegenvanger en Meerkooi.

Bonte Vliegenvanger (Frank van der Meer)

Systematisch zoeken

Merelnesten kunnen behoorlijk opzichtig zijn. Het zou kunnen zijn dat met het nestkaartenproject vooral gegevens van deze weinig verborgen, nesten verzameld worden: waarnemers die bijvoorbeeld een kaart invullen van het opvallende nest in de tuinheg. Deze nesten zijn niet alleen voor mensen opvallend, maar waarschijnlijk ook voor predatoren. Hierdoor lopen ze een grotere kans te

Hoe wordt het nestsucces berekend?

Aan de hand van de nestbezoekdata en wat er tijdens deze bezoeken werd aangetroffen, wordt eerst het aantal nestdagen berekend. Dit is het aantal dagen dat een nest onder controle is geweest. Vervolgens wordt het aantal mislukte nesten bepaald. Met behulp van de Mayfield-methode kan dan de dagelijkse overlevingskans van het legsel worden berekend. Dit is de kans dat een nest dat er vandaag ligt, morgen nog steeds aanwezig is. Combinatie van de dagelijkse overlevingskans met de nestduur (aantal dagen vanaf het leggen van het eerste ei tot aan het uitvliegen van het eerste jong) levert dan het nestsucces op.

mislukken. Het berekende nestsucces is dan lager dan dat het in werkelijkheid is. In 1995 en 1996 is echter door enkele waarnemers ook systematisch naar merelnesten gezocht. Dat wil zeggen, van de territoriale vogels in een bepaald gebied is getracht het nest te vinden. Dit werd het hele broedseizoen volgehouden zodat niet alleen de vroege, tussen de ontlukkende vegetatie vaak opvallende nesten werden gevonden, maar ook de latere, goed verstopte, nesten.

Door nu het nestsucces van deze nesten te vergelijken met die van de andere nesten, hopen we zicht op de geschetste problematiek te krijgen. In tabel 2 zijn de resultaten weergegeven.

Het nestsucces van de systematisch gezochte nesten is significant hoger dan dat van de overige nesten. Het lijkt dus inderdaad zo dat het opsporen van ook de verborgen nesten een reëlere inschatting geeft van het nestsucces.

Hoe meer medewerkers op systematische wijze een soort onderzoeken, hoe betrouwbaarder de resultaten. Een klein gebied met regelmaat afzoeken gedurende het hele broedseizoen levert goede resultaten op.

Voor de vergelijking tussen jaren voldoet de huidige gegevensset naar verwachting ook.

Tabel 1. Nestkaartgegevens van de Merel in 1994-96.

Jaar	Aantal bruikbare nestkaarten	Aantal mislukte nesten	Aantal uitgekomen nesten	Aantal nestdagen	Nestsucces (%)
1994	135	73	52	1675,5	28
1995	127	64	63	1570	30
1996	132	67	59	1816	33

Tabel 2. Nestsucces van de Merel in 1995-96, uitgesplitst naar zoekmethode van waarnemer.

Methode	Aantal nestdagen	Nestsucces (%)
Systematisch zoeken	1739	40
Overigen	1647,5	24

Conclusie

Het nestkaartbestand blijkt voor de onderzochte soorten goed bruikbaar om het nestsucces te berekenen. Verbetering is mogelijk ten aanzien van de 20% van de door ons bekeken nestkaarten die voor dit doel ongeschikt bleken. Dit komt voor een deel op conto van nesten die slechts een-

maal zijn bezocht. Waarnemers doen er dan ook goed aan om een nest minimaal twee keer te bezoeken, liefst in zowel de ei- als jongenfase. Daarnaast is een nacontrole erg belangrijk: was een nest succesvol of is het mislukt? Dit is niet altijd even gemakkelijk vast te stellen, maar met wat ervaring en de handleiding kan

men hier doorgaans wel uitkomen.

Tenslotte kan het stimuleren van waarnemers om niet alleen toevallig gevonden nesten door te geven, maar ook op systematische wijze nesten te volgen, meer betrouwbare gegevens opleveren.

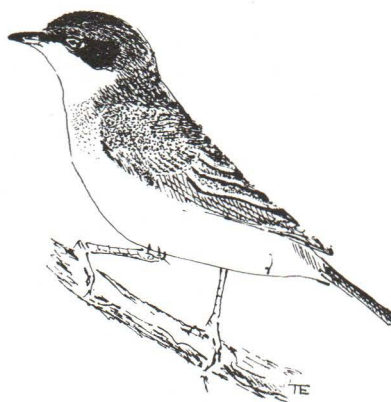
Joost van Bruggen
Gert Ottens

Nieuws van het inventarisatie-front

Het voorjaar van 1998 kan haast niet meer stuk. BMP'ers, LSB'ers, Atlasers of hoe tellers zich ook maar laten classificeren, hebben kunnen profiteren van de extreem warme periodes in februari, maart en mei. Een storende factor was misschien de regen, hoewel die vaak geconcentreerd in enkele dagen tijds viel. De neerslag hield het waterpeil op niveau na enkele jaren van droogte. Eindelijk weer volle plassen, vennen en poelen, zompige natuurgebieden en natte duinvalleien. Watervogels reageren meestal prompt op nattigheid, maar dit jaar lijkt dat minder het geval. Er zijn hier en daar wat meer Geoorde Futen, Meerkooten en Slobeenden gemeld, maar Dodaarzen en Wintertalingen bijvoorbeeld zijn soms in geen velden of wegen te bekennen. De Blauwe Reiger krabbelt weer terug na enkele jaren met veel wintersterfte, maar met de Kokmeeuw blijft het kommer en kwel. In veel gebieden is deze meeuw inmiddels net zo of schaars als in de eerste helft van deze eeuw. Kleine Mantelmeeuwen daarentegen worden steeds meer gezien, ook in het binnenland. Vooralsnog broeden ze vrijwel uitsluitend langs de kust. In het binnenland verschijnen steeds meer voedselzoekende kust-broedvogels (adulten) en groepen zwervers en doortrekkers (onvolwassenen).

Weidevogels deden het tot in mei in het algemeen goed. Door de natigheid werden agrarische werkzaamheden op het land uitgesteld. Maar in de tweede week van mei voltrok zich een kleine ramp, want toen werd zo wat heel Nederland in één zucht gemaaid, geploegd of begraasd. Veel nesten of jongen hebben hun einde gevonden in machines of door toedoen van het vee. Nestbescherming heeft het leed waarschijnlijk wat kunnen verzachten. In het reguliere agrarische gebied was alles zo'n beetje verdwenen, terwijl het in menig reservaat- en beheersgebied en in de weinige nog niet bewerkte percelen miegelde van de alarmerende vogels.

Vorig jaar was een goed jaar voor de Kwartel, zeker in West-Nederland, waar hij geen alledaagse verschijning is. Misschien dat 1998 ook goed uitpakt want eind mei-begin juni werden er alweer de nodige gehoord.

Braamsluiper (Ton Eggenhuizen)

In maart en april terugkerende Afrikagangers waren er in het algemeen vroeg bij. Gierzwaluwen en Koekoek werden bijvoorbeeld begin april al geregeld gemeld en Bonte Vliegenvangers en Gekraagde Roodstaarten eind maart. Fitissen en Blauwborsten waren eind maart-begin april soms al op volle sterkte present. Merkwaardigerwijs waren laat in het seizoen arriverende zomervogels niet allemaal vroeg. Het duurde vaak tot half mei voordat iedereen z'n eerste Spotvogel of Wielewaal gehoord had. Enkele Grauwe Vliegenvangers waren er al eind april, maar de massa kwam pas midden mei aanzetten.

1998 lijkt voor de Grasmus weer een goed jaar te worden, want in mei werd hij werkelijk "overal" gehoord. Het aantal Roodborsttapuiten lijkt de pan uit de rijzen, hoewel dat betrekkelijk is gezien de enorme afname decennia lang. Meer en meer kruipt dit tapuutje weer het boerenland in. Voor de Veldleeuwerik geldt dit hier

en daar ook, alleen heeft deze soort nog een lange weg te gaan. Bovendien wordt in andere gebieden afname gemeld. De Kneu wordt in relatief grote aantallen gemeld en dat geldt ook voor de Gras- en Boompieper. Matig is het tot dusverre gesteld met Wielewaal, Zomertortel, Huiszwaluw en Kleine Karekiet. Maar soms kunnen de aantallen van deze soorten begin juni nog oplopen. Heeft u echter al een Fluiter of Braamsluiper gehoord? Dan behoort u tot de gelukkigen, want deze soorten lijken welhaast van de aardbodem verdwenen. Van de Fluiter zijn we wisselende aantallen wel gewend, maar de Braamsluiper ?

Interessant is tenslotte de melding van een waarschijnlijk nieuwe Nederlandse broedvogelsoort, de Witbandkruisbek. In 1998 heeft deze soortmogelijk voor het eerst in Nederland gebroed. Er is territoriaal gedrag en nestbouw waargenomen, maar nesten met eieren of jongen zijn (nog) niet gerapporteerd.

Arend van Dijk

het Vogeljaar

Het tijdschrift 'Het Vogeljaar' verschijnt zes maal per jaar en houdt haar lezers al ruim 40 jaar op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op het gebied van vogelstudie en vogelbescherming.

"Het Vogeljaar" wordt als het meest informatieve vogeltijdschrift in de Benelux beschouwd.

Omdat het geen commercieel blad is kan de abonnementsprijs uiterst laag worden gehouden.

Door overmaking van f 25,- op postbanknummer 964 472 ten name van 'Het Vogeljaar', Boterbloemstraat 20, 5321 RR Heteren (073 - 5991967), onder vermelding 'nieuwe abonnee' ontvangt u als welkomstgeschenk onze nieuwe veertien-daagse Vogelkalender, waarvan u na gebruik een vogelboekje overhoudt.